

LERMONTOV'UN "ZAMANIMIZIN KAHRAMANI" ADLI ROMANINDA GEREKSİZ İNSAN VE KADIN KARAKTERLERİN ÖNEMİ

Gamze ÖKSÜZ*

ÖZET

M.Yu.Lermontov'un 1840 yılında yayımlanan "Zamanımızın Kahramanı" adlı romanı 19. yüzyıl Rus edebiyatında hem gerçekçiliğin hem de sosyo-psikolojik roman türünün gelişiminde önemli rol oynamıştır. Romandaki kadın karakterler, dönemin "gereksiz insan" tiplemesinin canlı bir örneği olan ana kahraman Peçorin'in kişilik analizini, sosyal konumunu ve psikolojik dünyasını ortaya koyma görevini üstlenmişlerdir. Birbirlerinden farklı ortamlarda yetişmiş olan ve farklı sosyal statüleri temsil eden kadın karakterler arasındaki şaşırtıcı benzerlik yazar tarafından roman boyunca kadınların duygularında, düşüncelerinde, aşklarındaki hayal kırıklıklarında ve hatta kaderlerinde yansıtılmıştır. Bu çalışmanın amacı, kadın kahramanların olay örgüsünde oynadığı rolü ortaya çıkarmak ve yazarın yaşadığı dönemin bütün özelliklerini bünyesinde barındıran "gereksiz insan" tipinin oluşum evrelerini tüm ayrıntılarıyla ortaya koyma konusunda nasıl bir görev üstlendiklerini göstermektir. Çünkü Peçorin, Rus realizminde tüm yönleriyle ve en gerçekçi biçimde tasvir edilen ilk psikolojik portredir. Lermontov bu yapıtında farklı konum ve karakterlerdeki kadın kahramanları aracılığıyla, davranışları ve düşünceleri arasında büyük çelişkiler olan bir neslin psikolojisini en gerçekçi biçimde ve ayrıntılı olarak ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın kahramanlar, hayal kırıklığı, "gereksiz insan", sosyo-psikolojik roman.

'THE SPURFLUOUS MAN' AND FEMALE CHARACTERS IMPORTANCE IN THE NOVEL OF LERMANTOV NAMED AS "HERO OF OUR TIME"

ABSTRACT

"A Hero of Our Time" a novel by M.Yu.Lermontov which was published in 1840, played a crucial role in the 19th century Russian literature not only in developing of realism but also in developing of socio-psychological novel type. Female characters in the novel undertake the task of revealing character analysis, social position and psychological world of Pechorin who is the protagonist of the novel, is a vivid example of "superfluous man" typing. Astonishing similarity between the female characters who represent different social status and who grew up in different environments is reflected by the author throughout the novel in female characters' feelings, thoughts, disappointments in their loves and even in their fate. The purpose of this notification is to reveal the role played by the female characters in the plot and to show how female characters undertake a task in the matter of revealing the formation stages of "superfluous man" typing that incorporates all features of the period that the author lived in. Because, in Russian realism Pechorin is the first psychological portrait that is described with its all aspects and the most realistic way. In this novel, Lermontov suggested the psychology of a generation who has great contradictions between their thoughts and behaviours in a detailed manner and the most realistic way through the female characters who have different position and different characters in the novel.

Keywords: Female characters, disappointment, "superfluous man", socio-psychological novel.

Rus edebiyatında özellikle 19. yüzyılın ilk yarısında gelenekselleşen 'gereksiz insan' tiplemesi dönemin çoğu yazarı tarafından sıklıkla ele alınmıştır. Bu dönemde

---

* Yrd.Doç.Dr. Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, oksuzg@gazi.edu.tr

toplumun psiko-sosyal yönünü yansıtan bu edebî tip, yeteneklerini hiçbir alanda kullanamayan, pek çok ideali olup hedeflerine asla varamayan, sözde çok iş başarmaya niyetli olup bir türlü harekete geçemeyen, toplumla, kendi iç dünyasıyla ve hayatın gerçekleriyle çelişen soylu aydınları temsil etmektedir. Rusya’da gereksiz insan tipinin ortaya çıkışı eğitimle, sosyal ve ekonomik yapıyla yakından ilgilidir. 19. yüzyılın ilk yarısında batı Avrupa eğitimi almış olan orta sınıf soyluların Rus toplumuna adapte olamamaları; asillerin, toprak köleliğini kaybetmemek adına ülkedeki ekonomik sıkıntıyı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaları; köylü kesimle devlet iradesini kendi silahı gibi kullanan soylu sınıf arasında oluşan derin uçurum ve toplumsal gelişmede yaşanan geçiş dönemi 1820-1860 yılları arasında Rus toplumunda ‘gereksiz insan’ kavramını oluşturan etkenlerdir. 1825 yılında liberal soyluların halkı ve ulusu kurtarmak adına Çarlık yönetimine karşı gerçekleştirdikleri Aralık Ayaklanması’nın başarısızlıkla sonuçlanması, soylu sınıfın güçlenmesini hem maddi hem de manevi açıdan olumsuz etkilemiştir. Özellikle 1830 yılı sonrasında ortaya çıkan sosyal ve ekonomik depresyon yeni nesli çaresiz, amaçsız, inançsız yapmıştır. Soylu-köylü uyumsuzluğunun soylu sınıf içindeki yansımaları Rus edebiyatında ‘gereksiz insan’ tiplerini ortaya çıkarmıştır. İlk olarak A.S.Griboyedov’un “Akıldan Bela” (Gore ot uma) (1824) adlı eserindeki başkahraman Çatskiy ile ortaya çıkan ‘gereksiz insan’ temasını daha sonra Puşkin, Lermontov, Herzen, Turgenyev, Gonçarov, Saltıkov-Şçedrin, Tolstoy, Çehov gibi pek çok sanatçı devam ettirmiştir. ‘Gereksiz insan’ terimi birçok araştırmacıya göre ilk kez Puşkin’in “Yevgeni Onegin” adlı manzum romanının karalamalarında kullanılmıştır. Turgenyev, 1849 yılında yazdığı “Gereksiz İnsanın Günlüğü” (Dnevnik lişnego çeloveka) adlı öyküsünde Rus edebiyatında ‘gereksiz insan’ terimini ilk olarak kullanan yazar olmuştur (Murzak 2007: www.a4format.ru). Lermontov’un “Zamanımızın Kahramanı” (Geroy našego vremeni) isimli romanının başkahramanı olan Peçorin ise Rus edebiyatında kendinden sonraki ‘gereksiz insanlara’ öncülük edecek en gerçekçi kahramandır.

1814-1841 yılları arasında yaşamış olan Lermontov, “Zamanımızın Kahramanı”nı 1840 yılında tamamlamıştır. Bu eser, uzun öykü derlemesi olarak ‘Bella’ (Бэла), ‘Maksim Maksimiç’ (Максим Максимыч), ‘Taman’ (Тамань), ‘Prenses Meri’ (Княжна Мери) ve ‘Kadercı’ (Фаталист) adı altında beş öyküden oluşmaktadır. Eserdeki anlatıcı, Kafkasya’da yolculuk ederken kendisine yol arkadaşı olan ve ona Bella ile Peçorin’i anlatan Maksim Maksimiç ile karşılaşır. Anlatıcı ile Maksim Maksimiç arasında geçen konuşmalar romanın ilk iki bölümünü oluşturur. Daha sonra anlatıcının eline Peçorin’in günlüğü geçer. Günlüğün üç bölümü eserin diğer öykülerini oluşturur. Başkahramanın beş öyküyle ilgisi tarih sırasıyla şu şekilde gelişir: genç bir subay olan Peçorin görev yeri olan Kafkasya’ya giderken Taman’da konaklar (‘Taman’ öyküsü). Askeri bir geziden sonra kaplıcalara gider ve burada Prenses Meri ile karşılaşır (‘Prenses Meri’ öyküsü). Bir düelloya karışan Peçorin ücra bir kaleye gönderilir (‘Bella’ öyküsü). Gönderildiği kaleden iki haftalığına bir Kazak köyüne yollanır (‘Kadercı’ öyküsü). Beş yıl sonra askerlikten ayrılan Peçorin İran’a gider ve yolda anlatıcıyla karşılaşır (‘Maksim Maksimiç’ öyküsü). Peçorin İran’dan dönerken ölür ve bu olay onun günlüğünün yayınlanmasına olanak sağlar. Eserde öyküler kronolojik olarak verilmemiştir; dolayısıyla bölümler yukarıda anlatıldığı şekliyle gitmeyip karışık bir sıralamayı takip etmiştir. Olay örgüsü olarak birbirinden bağımsız olan bu öyküler birbirine anlatıcı tarafından bağlanır ve ortak nokta Peçorin’dir. Öykülerin karmaşık bir sıra izlemesi Lermontov’un kahramanının ruhsal yapısındaki karmaşıklığı vurgulamak amacıyla uyguladığı bir yöntem olarak algılanmaktadır (Süer 2006: 34).

Peçorin’in realist bir çizgide verilen kişilik çatışması eserde kısmen kadın kahramanların yardımıyla ortaya çıkarılır. 19. yüzyılın ilk yarısındaki klasik Rus romanının pek çoğunda geleneksel olarak başkahramanlar erkektir. Ancak onların

gerçek kişiliklerini ortaya çıkaran, çoğunlukla onlardan daha güçlü ve iradeli olup eserin olay örgüsünü tamamlamada başrolü oynayan bir ya da birkaç kadın mutlaka vardır. 'Zamanımızın Kahramanı' romanını oluşturan her öyküde ise Peçorin'in nezdinde tüm bir neslin karakterini ve ruh dünyasını ortaya çıkaran kadın karakterler çok büyük önem taşımaktadır. Bu karakterler eğitim, yaşam biçimi, sosyal statü ve dünya görüşü açısından farklı kutuplarda olsalar da yaşadıkları aşk acısı ve hayal kırıklıkları yönünden ortak bir noktada birleşirler. Kadın kahramanlar Peçorin'in bencilliğinin, vurdumduymazlığının, cesaretsizliğinin ve sorumsuzluğunun açığa çıkarılmasına yardımcı olurlar. Eserdeki kadın kahramanların rolüne geçmeden önce dönemin tipik özelliklerini kendisinde toplayan Peçorin'in 'gereksiz bir insan' olarak ne tür nitelikler taşıdığına kısaca değinmek, bu romandaki kadın karakterlerin önemini vurgulamada etkili olacaktır.

'Gereksiz insan' olarak Peçorin, birçok olumlu ve olumsuz özellikleri birleştiren yapısıyla bir çelişki yumağıdır. Gerçek çatışma da aslında bundan kaynaklanmaktadır. Söz konusu kahraman, kişilik ve yapı olarak her türlü toplumsal faaliyette bulunmaya hazırdır, hatta her an harekete geçip çok büyük işler yapma fikri onu çok heyecandırır. Ancak toplum düzenindeki herhangi bir aksaklığı gidermek için aktif olarak bir şeyleri değiştirebilme gücünden ve inancından yoksundur. Herhangi bir şeye karşı sorumluluk alma isteği duymadığı için aile ilişkilerinde ve aşk hayatında başarısız ve mutsuzdur. Tıpkı hayatta ne aradığını bilmediği gibi, sevgide de ne aradığını bilemez; dolayısıyla sevmeyi de bilmez. Çok güzel konuştuğu ve yazdığı için bulunduğu ortamda her zaman ilgi görür ve hayranlık uyandırır ama yine de içinde her zaman insanlara karşı bir yabancılık hisseder. Toplum kurallarını reddeder ve insanlarla yakınlaşmakta zorluk çeker. Eğitilidir, ancak eğitimi ya yarım kalmıştır ya da sistemli bir çalışmadan uzaktır. Derin fikirleri ve felsefi görüşleri vardır ama bu, kişiliğini geliştirmeye yetmez ve kimseye de fayda getirmez. Bu 'gereksiz insan' çok güzel, akıcı ve telkin edici konuşmalar yapar, hararetili tartışmalara girer ve bulunduğu ortamda, özellikle de kadınlar arasında büyük hayranlık uyandırır; ancak tüm vaatler, planlar sözde kalır. Derinden hissettiği yararsızlık duygusu, içinde her zaman kin ve nefret kırıntılarının kalmasına neden olur. Yine de tüm bu olumsuz özelliklerine rağmen genel olarak 'gereksiz insan' tiplemesi Rus edebiyatında toplumun sosyo-psikolojik durumunu ortaya koymada ya da eserlerdeki diğer kahramanların olumlu özelliklerini ön plana çıkarmada en büyük görevi üstlenmiştir. Yapıtlarında 'gereksiz insan' konusunu işleyen bütün yazarlar kendi bakış açıları doğrultusunda bu tiplmeler aracılığıyla dönemin toplumsal ve psikolojik yapısını, zamanın kahramanını canlandırmışlardır. Böylece bu konuyu ele alan 19. yüzyıl sanatçıları ortak bir paydada buluşturan 'gereksiz insan', yazarlar ve eserler arasında dolaylı ya da doğrudan bir bağlantı kurulmasını sağlayarak toplumsal sorunlara bakış açısında bir bütünlük sağlamıştır. Lermontov 'Zamanımızın Kahramanı'na eklediği önsözde şöyle der: "Zamanımızın Kahramanı, sayın efendilerim, gerçekten bir portredir, ancak, bir tek insanın değil; bu, neslimizin gelişme hâlinde bulunan kusurlarından oluşturulmuş bir portredir" (Lermontov 1989: 342).

Eserin başkahramanı Peçorin, Lermontov'un günlük hayatta karşılaştığı çağdaş insanın bir prototipidir. Soylu ve zengin bir aileden gelen Peçorin felsefe, edebiyat ve tarihle ilgilenen kültürlü bir gençtir. Kıvrak bir zekası, sınırsız bir cesareti vardır ve elde etmek istediği değerler için çaba gösterir. Doğaya karşı duyarlı oluşu onun duygusal yönünü de ortaya çıkarır. Ancak bu olumlu özelliklerin yanında Peçorin çevresindekilere karşı soğuk, acımasız, alaycı ve kimi zaman da duyarsızdır. İçinde yaşadığı toplum koşulları onu ilgilendirmemekte, kimseyi mutlu edememekte, hatta çevresindekilere zarar vermektedir. Bireyci ve bencil yapısı onu yalnızlığa mahkum eder. İçinde büyük güçlerin varlığını hisseder ama bunu doğru kullanmayı beceremez.

Anlamsız tartışmalara, gereksiz düellolara karışır. Yazar, Peçorin'in ruhsal çöküşünün nedenini içinde yetiştiği toplumun şartlarına bağlar. Peçorin yaşadığı koşulları şu şekilde dile getirir:

Çocukluğumdan beri alinyazım böyleydi! Herkes yüzümde kötülük belirtileri okuyordu; bunlar mevcut değildi ama tahmin ediliyorlardı, onlar da doğdular (...) İyilikle kötülüğü derinden hissediyordum; kimse beni okşamıyordu, hep kırıyorlardı: kinci oldum (...) Bütün dünyayı sevmeye hazırdım, kimse beni anlamadı: ben de nefret etmeyi öğrendim. Renksiz gençliğim kendimle ve çevremle mücadeleyle geçti; en iyi duygularımı alaya alınır korkusuyla yüreğimin derinliklerine gömdüm: onlar da orada öldüler. Ben gerçeği söylüyordum, bana inanmıyorlardı: aldatmaya başladım (...) Ben manevi olarak sakat kaldım: ruhumun yarısı yaşamıyordu, kurumuştü, ölmüştü, onu kesip attım; oysaki diğer yarısı kımıldanıyor, herkesin emrine hazır yaşıyordu; bunu kimse fark etmedi, çünkü onun mahvolan yarısının varlığından kimsenin haberi yoktu (Lermontov 1989: 428-429).

Eleştirmen Dobrolyubov gerçekçi bir yaklaşımla Peçorin'in başka şartlarda ve farklı bir ortamda topluma faydalı bir birey olabileceğini belirtmiştir (www.lermontov.info/referats/pechorin5.shtml).

Peçorin'in böylesine karmaşık ve zor karakteri roman boyunca karşısına çıkan farklı kadınların bakış açısıyla, onlarla olan ilişkisiyle ve karşılıklı diyaloglarla daha net ortaya çıkar. Lermontov'un hacim olarak fazla büyük olmayan bu romana birden fazla kadının hayal kırıklığını ve aşk hikayesini sığdırmasının nedeni, başkahramanın iç dünyasındaki tutarsızlıkları, tatminsizlikleri, can sıkıntısını ve bencilliği vurgulamak amacıyla. Peçorin, kadınlar hakkındaki genel kanısını şu şekilde dile getirir: Bir şey bana hep garip görünmüştür: hiçbir zaman sevdiğim kadının kölesi olmadım; aksine, hiç gayret sarf etmeden her zaman onların iradeleri ve kalpleri üzerinde yenilmez bir üstünlük kazandım. Neden bu böyle? Hiçbir zaman hiçbir şeye fazla değer vermediğimden mi? Her an beni ellerinden kaçırmaktan korktukları için mi? Yoksa güçlü bir bünyenin çekim etkisinden mi? Ya da sadece inatçı karakterli bir kadına rastlamadım da ondan mı? Doğrusunu söylemek gerekirse karakter sahibi kadınlardan hiç hoşlanmam: bu onların işi mi?!.. (Lermontov 1989: 413).

Romanın kadın kahramanları arasındaki en belirgin fark Bella ve Prens Meri karşılaştırmasında ortaya çıkmaktadır. Soylu sınıfa dahil olan Prens Meri ile dağlı bir Çerkez kızı olan Bella her açıdan zıt kutuplardadırlar. Meri'nin batıyı, Bella'nın ise doğuyu temsil ettiği söylenebilir. Bella köylü bir kız, Meri ise sosyete ortamında yetişmiş bir soyludur ve her iki karakter de dönemin tipik özelliklerini yansıtmaktadır. Bella bir Çerkez prensinin kızıdır ve dağ köyünde yaşadığı için vahşi ve doğal bir güzelliğe sahiptir: "Bella gerçekten güzeldi, uzun boylu, ince yapıydı. Gözleri ceylan gözü gibi siyahtı ve öyle derindi ki insanın ta kalbine işliyordu" (Lermontov 1989: 350).

Sade bir hayat yaşayan Bella ile onun kaderini değiştirecek olan Peçorin'in ilk karşılaşması Bella'nın köyündeki bir düğünde olur. Peçorin ilk görüşte bu genç ve güzel kıza aşık olur. Ne pahasına olursa olsun onu elde etmeyi kafasına koyar. Bu arada Kazbiç adındaki dağlı çete başı da Bella'ya âşıktır. Bella'nın kardeşi Azamat, Kazbiç'in çok değerli atını elde edebilmek için at karşılığında kardeşini Kazbiç'e vermeyi teklif eder. Ancak Kazbiç en sevdiği atına kıyamaz ve teklifi reddeder. Bunu sonradan öğrenen Peçorin, Azamat'ı kandırarak Kazbiç'in atı karşılığında Bella'ya sahip olmayı teklif eder. İkisi plan yapıp Kazbiç'in atını çalarlar. Azamat, Bella'yı kaçırmak için Peçorin'e teslim eder ve ortadan atla birlikte kaybolur. Bella ilk başlarda Peçorin'e ilgi gösterdiğini belli etmez. Doğru kadınına özgü mahcubiyet ve gururla iletişim kurmayı reddeder: "Çarşafına sarınmış köşede oturuyor, ne konuşuyor ne de bakıyor; vahşi bir dağ keçisi gibi ürkek" (Lermontov 1989: 358).

Peçorin her şeye rağmen emeline ulaşmakta kararlıdır. Bella'ya yardımcı olması için birini bulur: "Ben hancının karısını tuttum: o Tatarca biliyor, hem kızın hizmetini görecek hem de şunu kafasına sokacak: o, benimdir, çünkü benden başka hiç kimseye ait olmayacaktır" ve Peçorin bunu söylerken yumruğunu masaya indirdi" (Lermontov 1989: 358).

Bella'nın yeni ortama alışması ve gerçek duygularını belli etmesi biraz zaman alır. Onun gönül rızasıyla kendisine teslim olması için Peçorin çok diller döker. Sonunda Peçorin onu bırakıp gitmekle korkutunca, genç kız tüm duygularını bütün açıklığıyla ifade eder: "Bella, Peçorin'i ilk gördüğü günden beri rüyalarına girdiğini, hiçbir erkeğin hiçbir zaman üzerinde böyle etki bırakmadığını itiraf etti" (Lermontov 1989: 360).

Böylelikle iki gencin mutlu sona ulaşacağı beklenir ancak Peçorin amacına ulaştığı an artık bu işten sıkılmıştır. Kendisine âşık ettiğini duyduğu anda soğuduğu Bella'dan uzak kalmak için her gün ava çıkar ve sevgilisine eskisi gibi ilgi göstermez. Peçorin kendisindeki bu can sıkıntısının kaynağını yetiştirilme tarzına bağlar ve bu hâlde gelmesindeki aşamaları şöyle sıralar:

Kötü bir huyum var: aldığım terbiye mi beni böyle yaptı yoksa Allah mı beni böyle yarattı, bilmiyorum. Ancak tek bildiğim, başkalarının mutsuz olmalarına neden olduğum zaman benim de onlardan daha az mutsuz olmadığım. Bu, onları elbette ki teselli etmez, ama gerçek olan şey bunun böyle olduğudur. İlk gençliğimde ailemin himayesinden çıktığım anda para ile elde edilebilen bütün zevkleri çılgınca tatmaya başladım, tabi ki hepsinden de bıktım. Sonra sosyete hayatına atıldım, ondan da çabucak usandım. Soylu hanımlara âşık oluyordum, onlar da beni seviyorlardı ama onların aşkı yalnızca hayallerimi ve onurumu tatmin ediyordu, kalbimse boş kalıyordu (...) Bella'yı kendi evimde gördüğüm, ilk defa dizlerimde tutarak siyah kâküllerini öptüğüm zaman ben, budala, onun bana acıyan kader tarafından gönderilmiş bir melek olduğunu sanmıştım. Yine yanıldım, çünkü vahşi bir kadının aşkı, soylu bir hanımın aşkından çok az farklıydı; birinin cahilliği, sade ruhluluğu, ötekinin hoppalığı kadar bıkkınlık veriyor. Mutlaka öğrenmek istiyorsanız, onu hâlâ seviyorum, oldukça tatlı birkaç dakika için kendisine minnettirim, onun için canımı veririm, ancak onunla bir arada bulunmak canımı sıkıyor (Lermontov 1989: 369-370).

Peçorin'in kurbanı olan Bella ise onun gerçek duygularını bilmemesine rağmen kendisinden soğumasına çok üzülmemekte, Peçorin'i sıkacak hiçbir şey yapmamaya çalışmaktadır. Bu arada Kazbiç intikam almak için önce Bella'nın babasını öldürür. Daha sonra da Bella'yı kaçıır. Peçorin peşlerinden gider ancak Kazbiç'in Bella'yı yaralamasına engel olamaz. Bella'yı onun elinden kurtarır ancak genç kız iki gün sonra Peçorin'i sayıklayarak ölür. Böyle bir felakete neden olan Peçorin soğukkanlılığını korur. Ölen genç sevgilisinin arkasından ağlamaz ama orada daha fazla kalamayıp üç ay sonra Gürcistan'a gider. Böylece romanın "Bella" bölümü sona erer. Dönemin ünlü eleştirmeni V.G.Belinski, Bella karakteri hakkında şu yorumu yapar: "Bella, bir erkeğe görür görmez âşık olan ama aşkını o anda itiraf etmeyen, kendisini hemen teslim etmeyen ama bir kere teslim ettikten sonra da başkasına ve hatta kendisine bile ait olmayan o derin ruhluluğundan biridir" (Antonova 2007: 364).

Bella'dan her yönüyle farklı olan Prenses Meri romanda hem Peçorin'in kişiliğini ortaya çıkarma hem de dönemin soylu tabakasını yansıtmaya görevini üstlenmiştir. Peçorin'in Meri ile tanışması, bir süre dinlenmek için gittiği Pyatigorsk kaplıcalarında başlar. 19. yüzyıl Rus edebiyatında kaplıca kültürü, üst düzey toplumun geleneklerini yansıtmaya bakımından oldukça önemlidir. Şifalı sulara tedavi gören hanımlar ve beyler aynı zamanda burada sosyete kurallarını da yerine getirirler. Kişilik ve toplum çatışmaları, gizli kıskançlıklar, dedikodular, aşk kaçamakları, entrikalar o

dönem kaplıca toplumunun vazgeçilmezleridir. Lermontov'un da bu romanın bir bölümünde mekân olarak kaplıcaları seçmesi hem "Bella" öyküsünde olduğu gibi toplumun diğer kesimleriyle olan farkı ortaya çıkarmada hem de başkahramanın kişilik problemlerini ve çevreyle uyumsuzluğunu göstermede pekiştirici bir rol oynamaktadır.

Peçorin, Meri'yi ilk gördüğünde ondan etkilenir. Yazar, Bella'dan farklı olarak Meri betimlemesinde soylu kesime yaraşır şekilde daha romantik bir üslup seçmiş, araya Fransızca sözcükler de serpiştirmiştir:

Bu sırada yanımdan su kaynağına doğru iki bayan geçti: biri yaşlı, öteki genç ve düzgün yapılydı. Şapkaları nedeniyle yüzlerini seçemedim ama ikisi de en iyi zevkin ciddi kurallarına göre giyinmişlerdi: ne bir fazla, ne bir eksik. Bayanlardan ikincisinin üzerinde gris de perles (inci grisi renginde) kapalı bir elbise vardı ve kıvrak boynunu hafif, ipek bir eşarp sarıyordu. Couleur puce (koyu kırmızı) ayakkabıları zayıf ayak bileklerini öyle bir kavıyordu ki, güzellik sırlarından anlamayan biri bile hayran olmaktan kendini alamazdı. Hafif ama asil yürüyüşünde tanımlanamayan ama gözlere hitap eden bakır bir şey vardı. Yanımdan geçtiğinde anlatılmaz güzellikte bir koku yayıldı, bazen bir sevgiliden alınan mektuplar da böyle kokar (Lermontov 1989: 399).

Peçorin bu "kadife gözlü", "mahmur bakışlı", "asil yürüyüşlü" genç prensesi elde etmek için hemen faaliyete geçer. Onu baştan çıkarmak için her türlü yolu dener. Tıpkı Bella gibi gönül işlerinde deneyimi olmayan Meri de Peçorin'in tuzağına düşer. Ona ümitsizce âşık olur. Peçorin ise başlangıçta ne pahasına olursa olsun elde etmeye çalıştığı Meri'yi kendine âşık ettiği anda ondan sıkılır. Böylece Meri fiziksel olarak olmasa da ruhen Bella gibi "ölmüş" ve onunla aynı kaderi paylaşmıştır. Yaşam tarzlarındaki ve kişilik özelliklerindeki büyük farklara rağmen her iki kadın kahraman da kendilerini duygusal açıdan Peçorin'e bağlayıp büyük hayal kırıklığı yaşamışlardır. Genç kadınlar için yeni olan duygular Peçorin için artık ezbere bildiği bir oyun gibidir, bu ilişkilerden çabuk sıkılmasının nedeni de budur.

Peçorin, Prenses Meri'yi etkilemeye çalışırken kaplıcaya Vera gelir. Vera, Peçorin'in eski sevgilisidir. Evli bir kadın olarak bir zamanlar Peçorin'le yasak bir ilişki yaşamış olan Vera onu asla unutamamıştır. İlk kocasından bir oğlu olan genç kadın sırf çocuğunun geleceği için ikinci kez yaşlı ve zengin bir adamla evlenmiştir. Kaplıcadaki bir mağarada karşılaşan Peçorin ve Vera birbirlerini görür görmez küllenmiş aşkları alevlenir. Peçorin'in Vera'dan hoşlanmasının nedeni genç kadının ondan aşktan başka bir şey beklememesi, kaprisleriyle onu boğmamasıdır. Peçorin, Vera hakkında günlüğüne şunları yazmıştır:

O beni sadakat yemini etmeye zorlamıyor, ayrıldığımdan beri başkalarını sevip sevmediğimi sormuyordu... Eski gafletiyle tekrar bana teslim oldu ve ben de onu aldatmam: o, bu dünyada aldatmayı beceremeyeceğim tek kadındır. Biliyorum, yakında tekrar, belki de sonsuza kadar ayrılacağız; ikimiz de mezara kadar ayrı yollardan gideceğiz, ama onun hatırası hiç dokunulmadan kalbimde kalacaktır; bunu ona her zaman tekrarlardım, aksini söylese de bana inanıyor (Lermontov 1989: 413).

Peçorin kaplıcalarda bir yandan Vera'yla görüşmeye devam ederken diğer taraftan da Meri'yi kendine bağlar. Sonunda Meri ona aşkını itiraf ettiğinde Peçorin bundan derin bir haz duyar. Meri'nin aşk acısıyla uykusuz geceler geçireceğini, ağlayacağını, sinir buhranına gireceğini önceden tahmin ederek keyiflenir. Peçorin, kişiliğindeki bu bozukluğun farkındadır ama bunu değiştirmek için de en ufak bir çaba göstermez. Meri, Peçorin'e onunla evlenmek istediğini iletir ve ailesi bu duruma karşı çıksa bile onları ikna edeceğini sözlerine ekler. Bunu duyan Peçorin derhal kendini geri çeker:

Benim yerimde bir başkası olsaydı prensese kalbini ve servetini teklif ederdi, ancak 'evlenmek' sözcüğünün üzerimde zehirli bir etkisi vardır. Bir kadını ne kadar tutkuyla seversem seveyim, bana kendisiyle evlenmek zorunda olduğumu ucundan kıyısından bile hissettirecek oldu mu – elveda aşk! Kalbim taş kesilir ve hiçbir şey onu tekrar ısıtamaz. Evlilik dışında her türlü özveriye hazırım, yirmi kere hayatımı, hatta namusumu ortaya koyarım... ama özgürlüğümü satamam. Neden ona bu kadar değer veriyorum? Özgürlükte ne buluyorum?.. Kendimi neye hazırlıyorum? Gelecekte ne bekliyorum?.. Doğrusu, hiçbir şey. Benimki, doğuştan gelen bir korku, açıklanamaz bir önsezi... (Lermontov 1989: 444).

Peçorin bir gece Vera'nın evine gizlice girerek onunla konuşur. Balkondan aşağı inip kaçmaya çalışırken eski bir arkadaşı olan ve aynı zamanda Prenses Meri'ye âşık olan Gruşnitski onu görür. Aralarındaki tartışmadan dolayı iki arkadaş düello kararı alır. Peçorin ölümden korkmaz ama ölme ihtimaline karşı hayatını sorgulamaya başlar:

Ben ne için yaşadım? Ne amaçla dünyaya geldim?.. Herhalde böyle bir amaç vardı ve herhalde yüksek bir amaca hizmet etmek için gönderilmişim, çünkü ruhumda sınırsız güçler hissediyorum (...) Benim aşkıma hiç kimseyi mutlu etmedi, çünkü sevdiğime karşı hiçbir fedakârlıkta bulunmadım: kendim için, kendi zevkim için sevdim; onların duygularını, güzelliklerini, sevinç ve kederlerini büyük bir hırsıyla yutarken ancak kalbimin garip ihtiyacını tatmin ediyordum, hiçbir zaman doymak bilmedim (Lermontov 1989: 451).

Peçorin düelloda Gruşnitski'yi öldürür. Vera'nın kocası onun Peçorin'i sevdiğini öğrenince karısını terk eder. Olan bitenden sınırları bozulan Prenses Meri ise yataklara düşer. Kısacası Peçorin çevresindeki herkesi felakete sürüklemektedir. Meri'nin annesi kızının mutluluğu ve sağlığı için kendi gururunu bir kenara koyarak Peçorin'den kızıyla evlenmesini rica eder ama Peçorin'in cevabı çoktan bellidir. Kendisine âşık olmak için onca çaba sarf ettiği Meri'ye karşı hiçbir şey hissetmez: "Sevgili Meri'ye karşı kalbimde hiç olmazsa bir aşk kıvılcımı aradım, ama çabalarım boşa çıktı" (Lermontov 1989: 465).

Peçorin genç kızın yüzüne onu sevmediğini, onunla alay ettiğini söyler. Bundan sonra Peçorin, Meri'yi perişan bir halde bırakarak kaplıcaları terk eder.

Romanın "Kaderci" adlı öyküsünde kadın kahraman yoktur. Öykünün ana teması alınyazısı diye bir olgunun gerçekte var olup olmadığıdır. "Taman"da ise diğer öyküdekilerden çok daha farklı bir kadın kahraman tasvir edilmiştir. Taman, Rusya'nın ücra sahil kasabalarından birinin adıdır. Peçorin Kafkasya'ya giderken Taman'da yorgun atlarını dinlendirmek için mecburen konaklar. Kalacak boş ev bulamayınca deniz kıyısında derme çatma bir kulübede geceleme zorunda kalır. Ancak burada esrarengiz olaylara tanık olur. Ev sahipleri olan kör bir oğlan, bir genç kız ve ihtiyar kadın kaçakçılıkla geçimlerini sağlamaktadır. Peçorin elinde olmadan ve daha çok da merakından ev halkının kaçakçılığına şahit olur ve ölümden son anda kurtulur. Öyküde adı verilmeyen genç kız, kâh kulübenin çatısında kâh evin etrafında gezinen, sürekli şarkı söyleyen, yerinde duramayan ve duygularını asla belli etmeyen biridir. Prenses Meri'nin 'kadife bakışlarından', Bella'nın 'insanın kalbine işleyen ceylan gibi siyah gözlerinden' sonra bu genç kızın güzelliği sönük kalmaktadır. Yine de Peçorin'in bu kızdan hoşlanması elbette kaçınılmazdır. Peçorin onun hakkında şu yargıya varır:

Acayip yaratık! Yüzünde hiçbir delilik belirtisi yoktu; aksine, gözlerini, içimi delen bir cüretle bana çevirdi; bu gözler manyetik bir güce sahip oldukları duygusunu veriyor, her defasında da sanki bir soru bekliyorlardı. Ama ben konuşmaya başlayınca o, kurnazca gülümseyerek kaçıyor. Kesinlikle şimdiye kadar böyle bir kadına hiç rastlamamıştım. Pek güzel denemezdi (...) Benim şakrak kız en fazla on sekizindeydi. Bedeninin olağanüstü kıvraklığı, emsalsiz, o sırf kendine özgü baş eğişi, uzun sarı saçları, hafiften

yanık teninin boyun ve omuzlardaki o altın parıltısını andıran parlaklığı, özellikle de düzgün burnu, bunların hepsi beni büyüleyordu (Lermontov 1989: 391).

Mitolojideki güzel ama ölümcül denizkızını andıran bu tuhaf ama büyüleyici kız az daha Peçorin'in ölümüne neden olur. Peçorin kulübede kaldığı ilk gece kör oğlanın sahile gidip birileriyle konuştuğunu görür ve merakından onu takip eder. Bunu öğrenen genç kız ertesi gece karanlıkta Peçorin'i sahile davet eder. Onunla tam öpüşmek üzereyken birden kayığa atlar ve Peçorin de onu izler. Peçorin'den daha çevik olan kız, kaçakçılığa şahit olmasından dolayı ondan kurtulmak istemiştir. Yüzme bilmeyen Peçorin güçlükle kızı denize itip kayıkla sahile ulaşır. Genç kız denizden çıkmayı başarıp diğer kaçakçıların yardımıyla oradan kaçar. Peçorin kulübeye döndüğünde gümüş kakmalı kılıcının, bir arkadaşından hatıra kalan Dağıstan işi hançerinin çalındığını görür ve ertesi gün Taman'dan ayrılır. Peçorin'in kaçakçı genç kızla oynadığı bu tehlikeli oyun onda hiçbir heyecan uyandırmaz. İlgisi, sadece kendisine esrarengiz gelen bir sırrın iç yüzünü öğrenene kadar sürer. Sırrı çözer çözmez başkahramanın amaçsız hayat yolculuğu tekrar başlar. 'Taman' öyküsü kaçakçıların tehlikeli ve acımasız yaşantısından kesitler vermesi bakımından önemlidir. Buradaki genç kız ise Peçorin için küçük bir aşk macerası olarak kalmıştır. Ancak genç kızın hayat mücadelesinde Peçorin'in en ufak bir önemi yoktur ve bunu da hareketleriyle ve davranışlarıyla Peçorin'e göstermiştir. Bu genç kız romandaki diğer kadın karakterlerden bu yönüyle ayrılmaktadır.

Sonuç olarak 'Zamanımızın Kahramanı' romanındaki kadın karakterler, zamanın kahramanının ruhsal portresini ortaya koyan en önemli parçalardır. Peçorin'in yaşadığı aşk maceraları ve yaşattığı hayal kırıklıkları, onun insan ilişkilerindeki uyumsuzluğunu, iç dünyasındaki çatışmaları, doyumsuzlukları ve bencilliği göstermektedir. Romanda mağdur konumdaki kadınlar aslında başkahramandan çok daha cesur, insancıl ve uyumludurlar. 'Taman'daki genç kız hariç tüm kadın kahramanlar kendilerini sevdiği adama adayarak kendilerinden bile vazgeçmeye hazırdırlar. Peçorin hiçbirine mutluluk getirmediği gibi romandaki tüm kadınların ruhsal dengesini bozmuş, düzenlerini değiştirmiştir. Kadın kahramanların aşklarını itiraf ederek kendilerini her anlamda Peçorin'e teslim etmeye hazır olmaları zayıflık olarak algılansa da evlenip bir yuva kurmak istemeleri sorumluluk sahibi olduklarının bir göstergesidir. Peçorin gibi 'gereksiz kişiler' sorumluluktan kaçarak, başkalarının duygularını hiçe sayarak, boş vaatlerde bulunarak ve sadece kendi bencil duygularını tatmin ederek hem karşısındakilere hem de tüm topluma zarar vermektedir. Rus toplumunda 'gereksiz kişilerle' mücadele uzun bir süreçte devam etmiştir. 'Zamanımızın Kahramanı'ndan sonra ortaya çıkan kadın kahramanlar, 'gereksiz insanlar' karşısında giderek bilinçlenmeye ve aşklarını bir kenara bırakıp kendilerine zarar verenlerden uzaklaşmaya başlamışlardır. Puşkin'in "Yevgeni Onegin" (1831) poemasında Tatyana'nın sırf evli olduğu için kendisini kocasına karşı ahlaksal olarak borçlu hissetmesinden dolayı Onegin'i reddetmesine ve "Zamanımızın Kahramanı"ndaki Prenses Meri'nin elinden gelen tek şeyin Peçorin'den nefret etmek olmasına karşılık daha ileriki dönemlerde ortaya çıkan kadın kahramanlar daha bilinçli ve güçlüdür (Dobrolyubov 1987: 87). Turgenyev'in "Rudin" (1856) romanındaki Natalya'nın aşkından içi yanarak da olsa Rudin'i terk etmesi, Gonçarov'un "Oblomov"undaki (1859) Olga'nın Oblomov'u terk edip Ştolst'la hayatını birleştirerek kafasıyla ve yüreğiyle yeni bir hayata adım atması, Rus toplumunda kadınların güçlenerek geldiği konumu gösteren birkaç örnektir. Bu kahramanların roman örgüsü içinde oynadığı roller farklı olsa da, giderek güçlenen kadın kahramanlar, kendilerine çizdikleri yeni yolda artık karşılıklarına çıkan her engeli aşabilecek gücü ve yeteneği kendilerinde bulacaklardır.

KAYNAKÇA

ANTONOVA, N.P. vd., (2007), **Luçşiye avtorskiye soçineniya**, Moskova: Dom slavyanskoy knigi, 364.

DOBROLYUBOV, Nikolay Aleksandroviç, (1987), **Oblomovluk Nedir?**, (Çeviren: M. Beyhan), İstanbul: Yön Yayıncılık, 87.

LERMONTOV, Mihail Yuryeviç, (1989), **Stihotvoreniya, Poemi, Maskarad, Geroy našego vremeni**, Moskova: Hudojestvennaya Literatura.

MURZAK, İ.İ., (2007), **Lişniy çelovek**, Moskova: Oniks (www.a4format.ru) (Erişim tarihi: 25.02.2012)

SÜER, Aydın, (2006), **XIX. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar**, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 34.

<http://www.lermontov.info/referats/pechorin5.shtml> (Erişim tarihi: 02.02.2012)